

EUFORGEN Mreža za črni topol

Tehnične smernice za ohranjanje in rabo genskih virov

Slovenija

Med prvimi je v okviru Evropskega programa za ohranjanje gozdnih genskih virov (EUFORGEN) začela z aktivnostmi Mreža za črni topol (*Populus nigra* L.). Prvi sestanek je bil že oktobra leta 1994 v Turčiji, hkrati s sestankom izvršnega odbora Mednarodne komisije za topole. Sestanka so se udeležili predstavniki dvanajstih držav. V nekaterih državah je bila tradicija ohranjanja genskih virov avtohtonega črnega topola takrat stara že dve desetletji, v drugih pa v nastajanju. Pri kartiranju naravnih populacij so pogosto sodelovali nestrokovnjaki, zaradi vnosa hibridov topolov in naravnega medvrstnega križanja avtohtonih vrst, je bila v okviru ohranjanja genskih virov takoj izpostavljena potreba po: i) pripravi standardiziranih opisnih listov za sestoje črnega topola; ii) pripravi opisnih listov za identifikacijo vrste na osnovi oblike drevesa v naravi, poganjkov in brstov, listov z različnih tipov vej in obliki skorje; iii) pripravi deskriptorjev za vrsto po vzoru formularjev UPOV (mednarodne Zveze za zaščito novih sort rastlin) in FAO; iv) pripravi zbirke referenčnih klonov za karakterizacijo črnega topola; v) vzpostavitev evropske baze zbirke topolovih klonov *ex situ*; vi) sintezi postopkov ohranjanja genskih virov črnega topola *in situ*; vii) pregledu literature o črnem topolu; viii) študiju genetske pestrosti črnega topola; ix) navodilih za vzdrževanje in razmnoževanje zbirke *ex situ* in drugih metod za ohranjanje genskih virov *ex situ*; x) razvoju skupnih raziskovalnih prioritet in projektov; ter xi) karti-

ranju genskih virov črnega topola. Sodelujoči v tej mreži so bili izjemno uspešni, do četrtega srečanja leta 1997 so izdali opisne liste za identifikacijo odraslega in mladega drevja črnega topola, listo deskriptorjev, osnovni pregled metod in aktivnosti *in situ*, zasnovali zbirko klonov ter bazo podatkov, začeli s popularizacijo pomena ohranjanja genskih virov črnega topola ter pripravili skupen EU/FAIR projekt EUROPOP za razvoj strategij za ohranjanje in obnovo črnega topola in obrečnih ekosistemov. Projekt je temeljil na osnovi meritev genetske pestrosti v naravnih populacijah, opisu genetske pestrosti v zbirkah *ex situ*, študiju osnovnih značilnosti dinamike sestojev *in situ* za potrebe gospodarjenja, razvoja strategij za ponovni vnos črnega topola in ohranjanja populacij z veliko genetsko pestrostjo za zagotavljanje prilagoditvenega potenciala na spremembe v okolju ter za potrebe žlahtnjenja. Ob uspešnem skupinskem razvoju strategij so tedaj razširili delovanje mreže tudi na beli topol. Na šestem srečanju so že predstavili rezultate raziskav črnega in belega topola ter naravnih križancev v sekciji *Leuce* (*P. alba*, *P. tremula*, *P. x canescens*). Postopno so se v mrežo vključile tudi druge evropske države. Predstavniki Slovenije, dr. Gregor Božič, je aktivno sodeloval na petem srečanju leta 1999 v Kijevu in na sedmem leta 2001 v Osijeku, medtem ko na ostalih srečanjih zaradi sistema financiranja programa EUFORGEN aktivna udeležba ni bila možna. Leta 2001 je Mednarodni inštitut za

rastlinske genske vire v Rimu (IPGRI, katerega uradno ime je danes Bioversity International), kjer je sedež regionalnih/kontinentalnih programov ohranjanja rastlinskih genskih virov, objavil obsežno poročilo s tehničnimi navodili z naslovom Ohranjanje genskih virov *in situ* vrste *Populus nigra* L. V okviru skupnih raziskovalnih projektov so bile razvite biokemijske in molekularne metode za raziskave genetske pestrosti in za sledenje introgresije hibridov v avtohtone populacije ter razporejanja in pretoka genov v naravnih populacijah črnega topola. Vzpostavljeni sta bili zbirki črnega in belega topola *ex situ* ter zbirke podatkov. Le-te za črni topol vodijo v Italiji, za beli topol pa v Španiji.

Materiali, aktivnosti in pristopi, razviti v okviru Mreže za črni topol, so predstavljali tudi izhodišča in vodila za delo ostalih mrež EUFORGEN, vključno s pripravo pregledov stanja, strategij in akcijskih planov za ohranjanje genskih virov, razvoj raziskovalnih metod in skupnih baz podatkov. Ob zmanjšanju števila na vrste vezanih mrež EUFORGEN leta 2004 se je Mreža za črni topol združila z Mrežo za plemenite listavce v novo Mrežo za razpršeno rastoče listavce. Leta 2005 sta bili na skupnem srečanju predstavljeni zbirki klonov črnega in belega topola ter pripravljene akcijske načrte za posamezne predstavnike vrst.

Hojka Kraigher, nac. koord. EUFORGEN